EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 15.9.2014
COM(2014) 562 final

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisen teemavuoden 2012 toteutuksesta, tuloksista ja yleisestä arvioinnista

KOMISSION KERTOMUS EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE, EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE JA ALUEIDEN KOMITEALLE

aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisen teemavuoden 2012 toteutuksesta, tuloksista ja yleisestä arvioinnista

1. JOHDANTO

Elinajanodotteen kasvun ja alhaisen syntyvyyden seurauksena Euroopan väestö ikääntyy huomattavasti. Usein pääsee unohtumaan, että ikääntyminen on ennen kaikkea merkittävä saavutus: sehän tarkoittaa sitä, että kuolleisuuden vähentämisessä on onnistuttu. Hyväkuntoisten ja terveiden ikäihmisten kasvavan joukon potentiaali jää myös usein unohduksiin. Sen sijaan ikääntyminen nähdään usein uhkana talouden dynamiikan ja Euroopan erittäin pitkälle kehitettyjen sosiaaliturvajärjestelmien kestävyyden kannalta.

Komissio oli tältä osin ehdottanut syyskuussa 2010[1], että vuosi 2012 nimetään aktiivisen ikääntymisen eurooppalaiseksi teemavuodeksi. Se korosti, että sukupolvien välisen solidaarisuuden säilyttäminen riippuu erityisesti sen varmistamisesta, että suuret ikäluokat pysyvät pitempään työmarkkinoilla ja elävät tervettä, aktiivista ja itsenäistä elämää mahdollisimman pitkään. Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat teemavuotta koskevan päätöksen syyskuussa 2011[2] ja lisäsivät sen nimeen sanat ”sukupolvien välisen solidaarisuuden”.

Aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisen teemavuoden perustamista koskevan päätöksen mukaisesti (jäljempänä ’teemavuosi 2012’ tai ’teemavuosi’) tässä kertomuksessa tarkastellaan teemavuoden toteutusta, tuloksia ja yleisiä saavutuksia käyttäen tukena ulkopuolisen arvioinnin[3] päätelmiä.

2. TAUSTA

2.1. Teemavuoden valmistelu

Aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaista teemavuotta ehdotettiin ensimmäisen kerran Slovenian puheenjohtajakaudella vuoden 2008 ensimmäisellä puoliskolla. Kesäkuussa 2009 komissio käynnisti julkisen kuulemisen, jonka tarkoituksena oli kerätä ajatuksia ja ehdotuksia keskeisiltä sidosryhmiltä ja asiantuntijoilta siitä, miten aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisella teemavuodella voitaisiin saada aikaan suurin mahdollinen vaikutus.

Neuvosto ilmaisi kiinnostuksensa tällaista aloitetta kohtaan marraskuussa 2009, kun se pyysi komissiota kehittämään aktiivisen ikääntymisen edistämiseksi valistuskampanjoita, myös eurooppalaisen teemavuoden puitteissa.[4]

---

[1] KOM(2010) 462 lopullinen, 6. syyskuuta 2010.

[2] Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös N:o 940/2011/EU, annettu 14 päivänä syyskuuta 2011, aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisesta teemavuodesta (2012) (EUVL L 246, 23.9.2011, s. 5–10).

[3] Aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisen teemavuoden 2012 arviointi, Ecorys, joulukuu 2012, joka on tehty kansallisten koordinaattoreiden ja kansallisten sidosryhmien parissa tehdyistä tutkimuksista saatujen tietojen analysoinnin, haastattelujen, aineistotutkimuksen, sosiaalisen median analysoinnin ja tapaustutkimusten pohjalta.

[4] Neuvoston 20. marraskuuta 2009 antamat päätelmät terveestä ja arvokkaasta ikääntymisestä.

Valituksi tuli kokonaisvaltainen lähestymistapa, joka kattoi erilaisia aihepiirejä – työllisyyden, terveyden ja itsenäisen elämän, osallistumisen sekä sukupolvien välisen solidaarisuuden. Toimintamalli oli aktiivisesta ikääntymisestä EU:n tasolla ja kansainvälisesti tehtyjen aiempien analyysien ja aloitteiden mukainen, ja siinä otettiin lisäksi huomioon erityisesti Eurooppa 2020 -strategian yhteydessä esitetyt välittömät huolenaiheet. Euroopan parlamentti kannatti sukupolvien välisen solidaarisuuden sisällyttämistä mukaan.[5]

Samaan aikaan eurooppalaisen teemavuoden kanssa juhlistettiin ikääntymistä koskevan Madridin kansainvälisen toimintasuunnitelman[6] kymmenvuotista taivalta. Toimintasuunnitelmassa korostettiin, että yhtenä pääasiallisena kehitystavoitteena olisi oltava, että ihmisillä olisi ikääntyessään yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua aktiivisesti yhteiskunnan taloudelliseen, sosiaaliseen, kulttuuriseen ja poliittiseen toimintaan.

2.2. Eurooppalainen teemavuosi 2012 ja sen tavoitteet

Teemavuodella 2012 pyrittiin vastaamaan ikääntyvän Euroopan haasteisiin aktiivisen ikääntymisen keinoin työllisyyden, yhteiskuntaelämään osallistumisen ja itsenäisen elämän aloilla. Siinä tarkasteltiin sekä iäkkäiden ihmisten tarpeita ja oikeuksia että heidän potentiaaliaan ja panostaan talouteen ja yhteiskuntaan.

Teemavuoden yleistavoitteena oli saada asiaan liittyvät toimijat edistämään aktiivista ikääntymistä ja sukupolvien välistä solidaarisuutta. Näitä toimijoita ovat jäsenvaltiot, niiden alue- ja paikallisviranomaiset, työmarkkinaosapuolet, kansalaisyhteiskunta ja liike-elämä, pienet ja keskisuuret yritykset mukaan luettuina.

Erityistavoitteet on esitetty päätöksen 2 artiklassa, ja ne voidaan tiivistää seuraavasti:

- parantaa yleistä tietoisuutta aktiivisen ikääntymisen tärkeydestä sekä varmistaa, että se asetetaan poliittisten asialistojen kärkeen;
- herättää keskustelua, vaihtaa tietoja ja kehittää vastavuoroista oppimista aktiivisen ikääntymisen politiikkojen edistämiseksi;
- luoda puitteet unionin ja jäsenvaltioiden sitoutumiselle ja käytännön toimille ja sidosryhmien osallistumiselle;
- edistää toimia ikään perustuvan syrjinnän torjumiseksi[7], ikään liittyvistä stereotyypeistä eroon pääsemiseksi ja esteiden poistamiseksi.

[5] Euroopan parlamentin päätöslauselma 11. marraskuuta 2010 väestörakenteen muutokseen vastaamisesta ja sukupolvien välisestä solidaarisuudesta (2010/2027(INI)).

[6] Yhdistyneiden kansakuntien raportti toisesta ikäkysymyksiä käsitelleestä maailmankonferenssista, Madrid, 8.–12. huhtikuuta 2002. A/CONF.179/9.

[7] Ks. yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista 27. marraskuuta 2000 annettu neuvoston direktiivi 2000/78/EY.

2.3. Voimavarat

Teemavuodesta 2012 tehdyssä päätöksessä määritellään teemavuoden rahoituspuitteiksi viisi miljoonaa euroa tammikuun 2011 ja joulukuun 2012 välisenä aikana. Eurooppalaiselle teemavuodelle ei osoitettu uusia määrärahoja vaan varat otettiin olemassa olevista määrärahoista. Eurooppalaiselle teemavuodelle varattu talousarvio käytettiin lähinnä teemavuoden viestintätoimien (EU:n verkkosivusto, viestintätuki jäsenvaltioille, julkaisut, videot, lehdistötiedotus jne.) rahoittamiseen. Pienempiä määriä varattiin Tanskassa järjestettyyn avajaiskonferenssiin ja Kyproksella pidettyyn päätöstapahtumaan sekä teemavuoden ulkopuoliseen arviointiin.

Verrattuna muihin viimeaikaisiin eurooppalaisiin teemavuosiin teemavuodella 2012 oli paljon pienempi talousarvio. Näin ollen jäsenvaltioille ei ollut saatavilla suoraa rahoitusta. Tämä ei kuitenkaan vähentänyt niiden sitoutumista teemavuoteen 2012. Viestintätoimiin kohdennettuja varoja käytettiin lukuisten toimien tukemiseen kansallisella tasolla.

Ulkopuoliset arvioijat pitivät EU:n tasolla käytettyjä hallintorakenteita ja välineitä asianmukaisina ja toimivina.

3. EUROOPPALAISEN TEEMAVUODEN 2012 TOTEUTUS JA KESKEISET TOIMET

3.1. Toiminta EU:n tasolla

Suurin osa EU:n tason toiminnasta oli tarkoitettu tukemaan jäsenvaltioissa toimivia sidosryhmiä ja helpottamaan niiden osallistumista eurooppalaiseen teemavuoteen. EU:n ohjelma toteutettiin näin ollen tiiviissä yhteistyössä teemavuoden kansallisten koordinaattoreiden ja sidosryhmien yhteenliittymän kanssa. Euroopan tason merkittävin toimi oli toimeksisaajan toteuttama viestintä- ja mainontakampanja.

Kampanjan keskipisteenä oli teemavuoden verkkosivusto[8], jossa oli tietoa 23 kielellä, vaikkakin suuri osa erityisaloitteita koskevasta sisällöstä voitiin esittää yksinomaan kyseisen maan kielellä ja englanniksi. Sivustolla ehdotettiin myös tiedotusmateriaalia, jota sidosryhmät voisivat käyttää omissa tapahtumissaan.

Viestintäasiantuntija piti yllä mediasuhteiden verkostoa tarkoituksena maksimoida keskeisten tapahtumien näkyvyys tiedotusvälineissä (painetuissa/sähköisissä/audiovisuaalisissa). Nämä tapahtumat esiteltiin myös kuukausittaisessa tiedotuslehdessä.

Sidosryhmien tueksi laadittiin viisi julkaisua. Niistä kaksi oli valmiina jo ennen teemavuotta, ja niissä esitettiin tosiasioita ja lukuja: aktiivista ikääntymistä käsitellyt Eurobarometri-tutkimus (joka kattoi 27 jäsenvaltiota ja viisi EU:n ulkopuolista maata ja sisälsi EU-jäsenvaltiokohtaiset tietosivut)[9] ja Eurostatin julkaisema tilastokatsaus aktiivisesta ikääntymisestä ja sukupolvien välisestä solidaarisuudesta[10].

[8] http://europa.eu/ey2012

[9] http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_379_360_en.htm

[10] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-EP-11-001

Yhdessä alueiden komitean ja Age Platform Europe -verkoston kanssa laadittu esite ”Hyvän ikääntymisen edistäminen Euroopassa” julkaistiin juuri ennen teemavuotta, ja siinä kerrottiin sidosryhmille aktiivisen ikääntymisen kannalta mahdollisesti merkityksellisistä EU:n rahoitusjärjestelyistä ja kehotettiin erityisesti alueellisia ja paikallisia sidosryhmiä hyödyntämään niitä parhaalla mahdollisella tavalla. Itse asiassa yksi teemavuoden 2012 pienehkön talousarvion perusteluista oli se, että monet toimet voitiin rahoittaa olemassa olevista ohjelmista.

Social Europe -oppaassa ”Demography, active ageing and pensions” (Väestökehitys, aktiivinen ikääntyminen ja eläkkeet)[11] esitettiin yleiskatsaus tärkeimmistä väestökehityksen suuntauksista Euroopassa ja poliittisista toimista tämän kehityksen aiheuttamiin haasteisiin vastaamiseksi. Esitteessä ”EU:n panos aktiiviseen ikääntymiseen ja sukupolvien väliseen solidaarisuuteen”[12] esiteltiin yksityiskohtaisemmin niitä useita EU:n aloitteita, joilla voidaan tukea päätöksentekijöitä ja sidosryhmiä jäsenvaltioissa aktiivista ikääntymistä koskevan strategian täytäntöönpanossa. Siinä korostettiin, että aktiivinen ikääntyminen edellyttää toimia monilla eri aloilla, esimerkkeinä työllisyys, eläkkeet, koulutus, terveydenhuolto, innovointi, tutkimus, liikennealan tieto- ja viestintätekniikka ja asuminen.

Euroopan komissio järjesti lisäksi useita konferensseja ja tapahtumia ympäri vuoden. Ulkopuolinen arviointi vahvisti niiden vankan panoksen teemavuoden 2012 tavoitteiden saavuttamisessa.

Avajaistapahtuma, jossa käsiteltiin aktiivisena pysymisen edellytyksiä, järjestettiin 18.–19. tammikuuta 2012 Kööpenhaminassa Tanskan toimiessa EU:n puheenjohtajana. Kaksipäiväiseen ohjelmaan sisältyi kahden Tanskan hallituksen ministerin ja kahden Euroopan komission jäsenen puheet. Tilaisuuksissa käsiteltiin useita eri aihepiirejä, muun muassa työmarkkinakysymyksiä, aktiivisena ja terveenä pysymistä, osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä, innovointia ja vapaaehtoistyötä.

Ikääntymistä ja sukupolvien välistä solidaarisuutta koskeva raportointi oli Brysselissä 19. ja 20. maaliskuuta pidetyn konferenssin aiheena. Sen tarkoituksena oli antaa toimittajille tilaisuus vaihtaa näkemyksiä siitä, miten aktiiviseen ikääntymiseen ja sukupolvien väliseen solidaarisuuteen liittyviä kysymyksiä olisi käsiteltävä tiedotusvälineissä.

Aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskevaa eurooppalaista innovaatiokumppanuutta käsitelleessä, 3. huhtikuuta 2012 pidetyssä konferenssissa pyrittiin keräämään sidosryhmien palautetta siitä, miten kumppanuuteen kuuluvia toimia voidaan panna täytäntöön. Komissaari László Andor korosti avauspuheenvuorossaan teemavuoden 2012 ja kumppanuuden välisiä synergioita.

Hyvää hallintotapaa aktiivisena ja terveenä ikääntymiseen liittyvissä asioissa käsitelleessä konferenssissa (Bryssel 4. kesäkuuta 2012) osoitettiin, että aktiivisen ikääntymisen edistäminen edellyttää yhdennettyä päätöksentekoa hallinnon eri tasoilla ja politiikan eri aloilla.

[11] http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=6805

[12] http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8710&langId=fi

Tutkimuksesta ja innovoinnista vastaava komissaari Máire Geoghegan-Quinn avasi aktiivisen ikääntymisen yhteiskunnalle tarjoamia mahdollisuuksia käsitelleen konferenssin. Se pidettiin Dublinissa 9.–11. heinäkuuta 2012, ja siellä keskityttiin aktiivisen ikääntymisen inhimillisiin ja sosiaalisiin näkökohtiin ja vaikutuksiin sekä ikääntymisen, talouden ja innovoinnin väliseen suhteeseen. Tapahtumassa tarkasteltiin myös lisätutkimuksen tarvetta ja esiteltiin julkaisu ”Population ageing in Europe: facts, implications and policies” (Väestön ikääntyminen Euroopassa: faktoja, vaikutuksia ja toimintalinjoja), jossa esitetään väestökehitystä käsitelleen EU:n rahoittaman tutkimuksen tuloksia.

Aktiivista ikääntymistä ja sukupolvien välistä solidaarisuutta varten tapahtuvaa oppimista käsitellyt konferenssi (Bryssel 19.–21. marraskuuta 2012) sai houkuteltua runsaasti osallistujia: eri maiden viranomaisia, mukaan luettuina eurooppalaisen aikuiskoulutusohjelman täytäntöönpanosta vastaavat kansalliset koordinaattorit, kansainvälisiä sekä Euroopan tason ja kansallisen tason sidosryhmiä, korkea-asteen koulutuksen ja tutkimusmaailman edustajia, työmarkkinaosapuolia, yrityksiä sekä elinikäisen oppimisen Grundtvig-ohjelman puitteissa rahoitettuja hankkeita. Konferenssin tuloksena laadittiin muistio ja joukko tausta-asiakirjoja aktiivisena ja terveenä ikääntymistä varten tapahtuvasta oppimisesta sekä työllisyydestä ja sukupolvien välisestä oppimisesta.

Aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden teemavuoden palkintojenjakotilaisuus järjestettiin Brysselissä 13. marraskuuta 2012. Tilaisuudessa palkittiin inspiroivia ihmisiä ja aloitteita, joilla on ollut huomattava panos aktiiviseen ikääntymiseen ja sukupolvien väliseen solidaarisuuteen. Työllisyydestä, sosiaaliasioista ja osallisuudesta vastaava komission jäsen László Andor julkisti seitsemän eri palkintokategorian voittajat.

EU:n vuotuisen Esteetön kaupunki -palkinnon luovutti komission varapuheenjohtaja Viviane Reding 3. joulukuuta 2012. Siinä kiinnitettiin erityistä huomiota ikääntyneiden esteettömyyttä koskeviin tarpeisiin. Ikääntyneiden järjestöjen edustajia oli mukana EU:n raadissa. Teemavuoden 2012 päätöstilaisuus ”Visioista toimiin” pidettiin Nikosiassa 10. joulukuuta 2012. Tilaisuuden aluksi Kyproksen tasavallan presidentti lausui muutaman sanan, minkä jälkeen komissaari László Andor piti puheen. Ohjelmassa käsiteltiin useantyyppisiä kysymyksiä, joista esimerkkeinä voidaan mainita Euroopan väestön nykyinen ikääntymistilanne ja ikääntyneiden vielä hyödyntämätön potentiaali.

Euroopan komission ja puheenjohtajavaltioiden lisäksi muutkin toimielimet olivat aktiivisia teemavuoden aikana tiiviissä yhteistyössä sidosryhmien yhteenliittymän ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea oli erityisen aktiivinen teemavuoden aikana. Se perusti ryhmän koordinoimaan teemavuoteen liittyvää toimintaa. Ryhmä järjesti viisi julkista tapahtumaa eri aiheista ja teemavuoden päätöskonferenssin.[13]

Myös alueiden komitea edisti merkittävällä tavalla teemavuoden onnistumista järjestämällä 14. helmikuuta 2014 foorumin[14] tavoitteenaan edistää uusia aloitteita paikallisella ja

[13] http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.events-and-activities-closing-conference-ey2012

[14] www.cor.europa.eu/EY2012

alueellisella tasolla ja luoda uusia kumppanuuksia, joilla edistetään aktiivista ikääntymistä ja sukupolvien välisen solidaarisuuden vahvistamista.

Teemavuosi 2012 sai vahvaa tukea myös laajalta joukolta kansalaisyhteiskunnan organisaatioita AGE Platform Europe -verkosto etunenässä. Tämä yhteenliittymä käsitti loppujen lopuksi yli 60 jäsentä. Yhteenliittymän jäsenet osallistuivat lukuisiin aloitteisiin eurooppalaisen teemavuoden aikana ja laativat etenemissuunnitelman, joka esitettiin teemavuoden avajaiskonferenssissa Kööpenhaminassa 18. tammikuuta 2012.

Ulkopuolisen arvioinnin luvussa 3.6 korostettiin teemavuoden 2012 ja muiden käynnissä olevien hankkeiden keskinäistä täydentävyyttä, esimerkkeinä eläkkeitä koskeva valkoinen kirja, väestöfoorumi, toinen kansanterveysalan toimintaohjelma, saavutettavuutta koskeva EU:n säädös ja etenkin aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskeva eurooppalainen innovaatiokumppanuus.

3.2. Toteutus osallistuvissa maissa

Kaikki osallistujamaat (EU:n 27 jäsenvaltiota, Islanti, Liechtenstein ja Norja) nimittivät kukin kansallisen koordinaattorin.

Koordinaattorien työ alkoi hyvissä ajoin ennen teemavuotta – ensimmäinen kokous pidettiin 30. marraskuuta 2010. Kansalliset koordinaattorit valmistelivat kansallisia toimia edistäen paikallista ja alueellista toimintaa ja pyrkien saamaan kaikki asian kannalta merkitykselliset sidosryhmät mukaan teemavuoden toimintaan. He esittivät Euroopan komissiolle kansallisia työohjelmia, joissa luonnosteltiin vuodeksi 2012 suunnitellut kansalliset toimet.[15]

Kansalliset työohjelmat kuvastivat kunkin maan erilaista toimintapoliittista ympäristöä, mikä näkyi erityisesti aktiivisen ikääntymisen tarpeissa, politiikan painopisteissä ja osaamisen jakautumisessa sekä resurssien saatavuudessa. Komissio ehdotti kuitenkin joitakin yhteisiä tapahtumia ja toimia ja tuki erityisesti kansallisten avajais- ja päätöstapahtumien järjestämistä sekä ”Generations at School”- ja ”Seniorforce-päivä” -kampanjoita ja eurooppalaista palkintojärjestelmää. Toteutettujen toimien tarkoituksenmukaisuus vahvistettiin ulkopuolisessa arvioinnissa.

Avajaistapahtumiin osallistui kaiken kaikkiaan 4 500 henkilöä. Niiden saama korkean tason poliittinen tuki näkyi erityisesti siinä, että mukana oli korkean tason poliitikkoja.

Viisitoista maata nimitti 115 kansallista teemavuoden 2012 lähettilästä laajemman yleisön saavuttamiseksi. Lähettiläiden tausta vaihteli – mukana oli niin tiedemaailman edustajia, kansalaisjärjestöjen edustajia, journalisteja, näyttelijöitä kuin liikemiehiä. Nimitettyjen lähettiläiden määrä vaihteli yhdestä (Virossa, Unkarissa ja Puolassa) 38:aan Itävallassa.

”Generations@school”-aloitetta ehdotettiin Euroopan sukupolvien välisen solidaarisuuden päivän (29. huhtikuuta) viettämiseksi. Ajatuksena oli tuoda ikääntyneet kouluihin ja saada koululaiset ja ikääntyneet käymään sukupolvien välistä vuoropuhelua. Kyseessä oli tehokas tapa tavoittaa koulut kaikkialla Euroopassa ja edistää teemavuoteen osallistumista paikallisella tasolla. Lisäksi tällä aloitteella lisättiin tiedotusvälineiden ja eritoten paikallisten tiedotusvälineiden kiinnostusta. Komissio tuki aloitetta viestintäasiantuntijansa välityksellä.

[15] http://europa.eu/ey2012/ey2012main.jsp?catId=986&langId=en

Tämä järjesti tarkoitukseen varatun verkkosivuston, opastusmateriaalia, resursseja ja käytännön tukea joillekin paikallisille aloitteille.

Euroopan ”Seniorforce-päivä” osui kansainväliseen ikääntyneiden päivään (1. lokakuuta), ja sillä pyrittiin saamaan ikääntyneitä mukaan vapaaehtoistyöhön. Seniorforce-päivä on saanut laajaa tukea kaikkialla Euroopassa, ja sen tiimoilta järjestettyihin lippulaivatapahtumin osallistui johtavia poliitikkoja, virkamiehiä ja kansalaisjärjestöjen edustajia sekä teemavuoden 2012 lähettiläinä toimineita henkilöitä. Euroopan komissio tuki näistä tilaisuuksista 25:tä. Ulkopuolisesta arvioinnista ilmeni kuitenkin, että tämä aloite ei saanut niin laajaa kannatusta kuin generations@school mahdollisesti sen vuoksi, että siitä ilmoitettiin myöhäisessä vaiheessa ja se oli muodoltaan epämääräisempi (ks. ulkopuolisen arvioinnin sivut 52 ja 79).

Teemavuoden 2012 aikana käynnistettiin lukuisia aloitteita aktiivisen ikääntymisen edistämiseksi jäsenvaltioissa. Teemavuoden aikana toteutettiin yhteensä 748 kansallista ja kansainvälistä aloitetta, kun mukaan lasketaan vain EU:n verkkosivustolla mainitut aloitteet. Kansalaisyhteiskunnan organisaatiot vetivät näistä aloitteista 291:tä. Saksalla, Espanjalla ja Italialla oli eniten aloitteita EU:n verkkosivustolla, ja seuraavina tulivat Ranska, Itävalta ja Puola. Näiden toimien tavoitteena oli enimmäkseen vaihtaa tietoja ja kokemuksia ja lisätä tietoisuutta.

Arvioijan toteuttamien tutkimusten mukaan (ks. ulkopuolisen arvioinnin luku 3.2) eniten huomiota saanut aihepiiri oli yhteiskuntaan osallistuminen ja seuraavana sukupolvien välinen solidaarisuus. Tyytyväisyyttä herätti se, että teemavuoden aihepiiri oli riittävän laaja, jotta sen puitteissa voitiin käsitellä useita erilaisia aiheita niin, että sidosryhmät saattoivat valita omista lähtökohdistaan katsottuna merkityksellisimmät aiheet. Kansallisten koordinaattorien parissa verkossa tehdyn kyselyn tuloksista ilmenee, että toteutetut toimet olivat asianmukaisia jäsenvaltioiden ja EU:n kansalaisten tarpeiden kannalta. Kansalliset koordinaattorit ja sidosryhmät vastasivat, että ne olivat voineet valita ja räätälöidä aloitteet omien olosuhteidensa ja painopisteidensä mukaan – usein komission viestintäasiantuntijan tuella.

3.3. Sukupuolinäkökulman ja sosiaalisen osallisuuden valtavirtaistaminen

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on otettu huomioon teemavuoden 2012 valmisteluvaiheesta lähtien, ja se näkyi hyvin sidosryhmien yhteenliittymässä ja useiden jäsenvaltioiden työohjelmissa. Erityistä huomiota kiinnitettiin ikääntyneiden naisten tilanteeseen, kun taas ikääntyneiden miesten kokemukset jäivät vähälle huomiolle. Naiset olivat hyvin edustettuina kansallisten koordinaattorien ja teemavuoden aikana pidettyjen tapahtumien puhujien ja osallistujien keskuudessa (ks. ulkopuolisen arvioinnin luku 5).

Teemavuosi 2012 kattoi myös monenlaisia vammaisuuteen liittyviä kysymyksiä, erityisesti ikääntyneiden terveyden ja itsenäisen elämän osalta. Niin EU:n kuin jäsenvaltioiden tasolla aloitteissa käsiteltiin vammaisuutta suoraan ja välillisesti. Teemavuoden 2012 toimissa varmistettiin yleisesti ottaen tapahtumien esteettömyys ja otettiin huomioon erilaisia näkökohtia, kuten useissa tapauksissa viittomakieli ja kuljetus. EU:n verkkosivuilla saattoi valita suuremman kirjasinkoon, mutta ulkopuolisessa arvioinnissa korostettiin, että sivusto olisi voitu suunnitella vieläkin paremmin niin, että siinä olisi otettu huomioon laajemmin erilaiset vammat, kuten sokeus ja heikkonäköisyys, kuurous ja kuulovauriot.

4. TEEMAVUODEN 2012 SAAVUTUKSET

4.1. Onko teemavuosi 2012 saavuttanut tavoitteensa?

Ulkopuolisen arvioinnin mukaan teemavuodella oli myönteinen vaikutus aktiivisen ikääntymisen edellytyksiin niin Euroopan kuin kansallisella tasolla. Teemavuoden tavoitteet ja toimet olivat tarkoituksenmukaisia, ja toimintamallilla onnistuttiin tavoitteiden saavuttamisessa (tietoisuuden lisääminen, keskustelun ja vastavuoroisen oppimisen edistäminen, edellytysten luominen sitoutumiselle ja konkreettisille toimille ja ikäsyrjinnän torjunta).

Tietoisuuden lisäämisessä onnistuttiin pitkälti EU:n ja kansallisen tason aloitteilla ja tapahtumilla, jotka kohdistettiin useimmiten asian kannalta merkityksellisiin organisaatioihin ja kansalaisyhteiskunnan ryhmiin eikä niinkään yksittäisiin ihmisiin.

Generations@school-aloitteeseen osallistui noin 480 koulua ja arviolta 27 000 henkeä, ja eurooppalaiseen palkintojärjestelmään tuli 1 300 ehdotusta (mukaan luettuina useimmat generations@school-tapahtumat). Euroopan Seniorforce-päivä keräsi yli 11 000 osanottajaa. Nämä aloitteet saivat tiedotusvälineet kiinnostumaan teemavuodesta 2012 ja kiinnittivät huomiota menestystarinoihin ja myönteisiin esimerkkeihin, jotka tuotiin esille palkintoja myönnettäessä. Kaiken kaikkiaan teemavuodesta 2012 raportoitiin runsaasti tiedotusvälineissä: 6 162 painettua artikkelia, 3 432 verkossa julkaistua artikkelia ja 329 radiolähetystä.

EU:n verkkosivut olivat tärkeä voimavara sidosryhmille, mutta niillä kävi aiempien eurooppalaisten teemavuosien EU-verkkosivuihin verrattuna vähemmän kävijöitä (212 822 erillistä kävijää verrattuna 400 000:een teemavuoden 2010 ja 366 172:een teemavuoden 2011 osalta ilmoitettuun kävijään). On kuitenkin pidettävä mielessä, että 19 maalla oli kansalliset verkkosivut.

Kansalaisten ja sidosryhmien edustajien osallistuminen sosiaalisessa mediassa oli rajallista EU:n tasolla, mutta merkittävämpää joissakin maissa. Esimerkiksi Espanjassa perustettiin Facebook- ja Twitter-tilejä jakamaan ja levittämään tietoja teemavuodesta 2012. Espanjan arvioinnissa arvioitiin, että näiden kanavien kautta tavoitettiin noin 700 000 ihmistä.

Teemavuosi 2012 onnistui **herättämään julkista keskustelua** ja **edistämään vastavuoroista oppimista** aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden aiheista. Erityisesti avajaistapahtumilla Kööpenhaminassa ja osallistuvissa maissa oli merkittäviä kerrannaisvaikutuksia. Monia muita keskustelutilaisuuksia järjestettiin kautta teemavuoden kaikissa osallistuvissa maissa. Huomiota kiinnitettiin voimakkaasti myös hyvien käytäntöjen levittämiseen. EU-tietokanta oli tehokas väline, jonka avulla voitiin vaihtaa tietoa menestystarinoista ja myönteisistä esimerkeistä. Useilla kansallisilla ja kansainvälisillä hankkeilla edistettiin vastavuoroista oppimista koko teemavuoden ajan.

Tarve torjua **ikäsyrjintää** tuotiin esille useissa julkisissa tapahtumissa ja eri hankkeissa. Tässä yhteydessä korostettiin erityisesti aktiivisen ikääntymisen mahdollisuuksien parantamista työelämässä.

Teemavuosi 2012 tarjosi todella **edellytykset sitoutumisten tekemiselle ja konkreettisten toimien toteuttamiselle**. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden saamista mukaan

eurooppalaisen teemavuoden toimintaan voidaan pitää suurena saavutuksena. Alue- ja paikallishallinnon osallistuminen oli myös merkittävää, mutta ei kaikissa maissa.

Teemavuoden 2012 myötä jotkin maat joko lujittivat aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden alalla jo olemassa olevaa kansallista toimintasuunnitelmaa tai kehittivät uusia strategioita. Esimerkiksi Itävallassa otettiin käyttöön seniorikansalaisia koskeva liittovaltion aloite tammikuussa 2012. Espanjassa annettiin valkoinen kirja. Siinä analysoitiin niitä tärkeimpiä näkökohtia, jotka vaikuttavat iäkkäiden ihmisten elämänlaatuun.

Monissa maissa käynnistettiin toimintapoliittisia ohjelmia teemavuoden tiimoilta: Belgiassa perustettiin marraskuussa 2012 uusi liittovaltion neuvoa-antava toimikunta ikääntyneitä varten; Irlannissa päätettiin, että jokaisella maan paikallishallinnon alueella olisi oltava oma ikämyönteinen kreivikunnan ohjelma vuoden 2013 loppuun mennessä; Puola hyväksyi elokuussa 2012 seniorikansalaisten sosiaalista toimintaa koskevan hallituksen ohjelman vuosiksi 2012–2013.

4.2. Mikä on teemavuoden 2012 perintö?

Teemavuoden 2012 aikana kehitettiin useita välineitä tulevan politiikan kehittämiseksi. Joistakin onnistuneista tapahtumista ja toiminnoista järjestettiin uusinta vuonna 2013, kuten EU:n tasolla mainostetusta ”Generations@school”-aloitteesta. EU:n sosiaaliasioista vastaavat ministerit hyväksyivät 6. joulukuuta 2012 ohjeita ikääntymisen ottamiseksi paremmin huomioon poliittisissa toimissa antamalla aktiivista ikääntymistä koskevat suuntaviivat[16].

Nämä 19 suuntaviivaa on ryhmitelty teemavuoden otsakkeiden alle: työllisyys, yhteiskunnan toimintaan osallistuminen ja itsenäinen eläminen. Ne on osoitettu jäsenvaltioille ja muille asiaankuuluville hallinnon tasoille ja organisaatioille, jotka ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä edelleen parantamaan aktiivisen ikääntymisen edellytyksiä. Näiden suuntaviivojen soveltaminen auttaisi myös parantamaan työllisyyttä ja köyhyyden vähentämistä koskevien Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden saavuttamista, kun yhä useammat ihmiset voisivat työskennellä pidempään ja ansaita paremmat eläkeoikeudet.

Toinen väline, jolla voidaan jatkuvasti edistää teemavuoden 2012 tavoitteiden saavuttamista, oli aktiivisen ikääntymisen indeksi[17]. Se esiteltiin päätöstapahtumassa, ja sitä kehiteltiin teemavuoden aikana tiiviissä yhteistyössä Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomission (UNECE) ja Wienissä sijaitsevan Euroopan sosiaalipolitiikan ja tutkimuksen keskuksen kanssa. Indeksi mittaa aktiivista ikääntymistä eri näkökulmista ja arvioi määrällisesti kunkin maan osalta vielä hyödyntämättömän potentiaalin. Indeksin olisi tarkoitus auttaa päättäjiä kartoittamaan haasteet ja hyödyntämättömät mahdollisuudet, jotta ikääntyneet voisivat osallistua aktiivisemmin talouselämään ja yhteiskunnan toimintaan, ja sen avulla olisi voitava seurata edistymistä. Indeksin kehittäminen jatkuu, jotta indeksi voidaan päivittää tuoreempien tietojen perusteella ja mahdollisesti myös laskea alueellisella tasolla.

[16] Neuvoston lausuma aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisesta teemavuodesta (2012): Tulevat toimet, Bryssel 7. joulukuuta 2012.

[17] http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=fi&catId=89&newsId=1837&furtherNews=yes

Teemavuoden 2012 sidosryhmien yhteenliittymä esitteli 10. joulukuuta 2012 tarkistetun etenemissuunnitelman[18] puheenjohtajavaltio Kyproksen Nikosiassa järjestämässä teemavuoden 2012 päätöskonferenssissa. Se sisälsi useita jatkotoimia, joilla pidetään edelleen yllä teemavuoden toimintavauhtia. Aloitteisiin kuuluu väestörakenteen muutosta käsittelevän kaupunginjohtajien sopimuksen kehittäminen kestävää energiaa käsittelevän kaupunginjohtajien sopimuksen mallin mukaan.[19] Se tarjoaisi puitteet, joissa paikallis- ja aluetason poliittiset päättäjät voivat sitoutua toteuttamaan uusia toimia ikääntymiseen vastaamiseksi. Tällaisen sopimuksen luomiseen pyritään nyt aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskevan eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden puitteissa ja sen toimintaryhmässä, joka käsittelee ikämyönteisiin rakennuksiin, kaupunkeihin ja ympäristöön liittyvää innovointia.[20]

Eurooppalainen innovaatiokumppanuus on EU:lta merkittävä panos teemavuoden 2012 tavoitteiden saavuttamiseen.[21] Euroopan komissio on todennut, että väestön ikääntyminen on kaikille Euroopan maille yhteinen yhteiskunnallinen haaste ja asettanut sen innovaatiounionin, joka on yksi Eurooppa 2020 -strategian lippulaivahankkeista, painopistealaksi. Kumppanuuden päällimmäisenä tavoitteena on pidentää kahdella vuodella keskimääräisten terveiden elinvuosien määrää EU:ssa vuoteen 2020 mennessä. Aloitteen strategisessa täytäntöönpanosuunnitelmassa esitetään ikääntymisen aiheuttamaan haasteeseen vastaamiseksi tarvittavat, innovaatioihin nojautuvat toimet ja keskitytään kolmeen pääalaan: ennaltaehkäisy, hoito ja parantaminen sekä itsenäinen elämä. Teemavuoden 2012 yhteydessä aktiivisen ikääntymisen alalla kehitettyjä toimia voidaan jatkaa eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden laajemmissa puitteissa ja edistää näin Eurooppa 2020 -strategian tavoitteiden saavuttamista.

5. PÄÄTELMÄT

Aktiivisen ikääntymisen ja sukupolvien välisen solidaarisuuden eurooppalaisen teemavuoden avulla on onnistuttu saamaan liikkeelle useita valtiollisia ja valtiosta riippumattomia toimijoita. Se on auttanut luomaan myönteisempää kuvaa väestön ikääntymisestä tuomalla esiin ikäihmisten potentiaalia ja edistämällä heidän aktiivista osallistumistaan yhteiskunnan toimintaan ja talouteen.

Monet jäsenvaltiot ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot ovat käyttäneet eurooppalaista teemavuotta mahdollisuutena kehittää uusia tai vahvistaa nykyisiä aloitteita. Teemavuoden 2012 käynnistämät toimet osoittivat, että kiinnostus aktiivista ikääntymistä kohtaan on kasvamassa. Tätä tarkoitusta varten on kehitetty tai ollaan kehittämässä useita välineitä, joista voidaan mainita erityisesti aktiivista ikääntymistä koskevat suuntaviivat, aktiivisen ikääntymisen indeksi ja väestörakenteen muutosta koskeva sopimus.

[18] http://www.age-platform.eu/images/stories/Updated_EY2012_Roadmap_Coalition_FINALVERSION1.doc

[19] http://www.covenantofmayors.eu

[20] http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=8710&langId=fi

[21] Aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskeva eurooppalainen innovaatiokumppanuus: strategisen täytäntöönpanosuunnitelman toteuttaminen etenee, COM(2012) 83 final.

Jäsenvaltioiden poliittisia päättäjiä kehotetaan hyödyntämään näitä välineitä. EU tukee niitä jatkossakin. Tämä toteutetaan toimintapoliittisten ohjeiden avulla erityisesti talouspolitiikan eurooppalaisen ohjausjakson yhteydessä. Sen puitteissa on jo esitetty työuran pidentämistä koskevia suosituksia useimmille jäsenvaltioille ja vastikään myös pitkäaikaishoitoa koskevia maakohtaisia suosituksia. Aktiivinen ikääntyminen on myös tärkeä sosiaalisten investointien osa-alue, kuten komission tiedonannossa ”Kasvua ja yhteenkuuluvuutta tukevat sosiaaliset investoinnit”[22] tuotiin esille. Tässä yhteydessä komissio kehotti jäsenvaltioita käyttämään aktiivista ikääntymistä ja sukupolvien välistä solidaarisuutta koskevia suuntaviivoja ja aktiivisen ikääntymisen indeksiä.

Aktiivisena ja terveenä ikääntyminen on näin ollen yksi Euroopan sosiaalirahaston (ESR) ensisijaisia investointikohteita ohjelmakaudella 2014–2020. Aktiivista ikääntymistä edistäville hankkeille on saatavilla rahoitusta monista erilaisista EU:n ohjelmista ja rahoitusvälineistä. Yksi aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskevan eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden ensisijaisista tavoitteista on mukauttaa nämä ohjelmat/välineet aktiivisena ja terveenä ikääntymisen osalta määritettyihin painopisteisiin siten, että vältetään eri välineiden päällekkäisyys.[23]

Teemavuoteen 2012 sisältyvän itsenäistä elämistä koskevan pilarin osalta komissio tuki sosiaalisen suojelun komiteaa kesäkuussa 2014 julkaistun pitkäaikaishoitoa käsittelevän kertomuksen laadinnassa. Siinä tutkittiin, miten pitkäaikaishoidon kysynnän ja tarjonnan välinen kuilu voitaisiin kuroa umpeen asianmukaisilla investoinneilla toimenpiteisiin, joilla vähennetään pitkäaikaishoidon tarvetta ja tehostetaan sen järjestämistä muun muassa käyttämällä teknologian mahdollistamia palveluja.[24] Lisäksi siinä käytettiin hyväksi eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden kumppaneilta saatuja esimerkkejä. Työskentely näiden kysymysten parissa jatkuu lisäksi aktiivisena ja terveenä ikääntymistä koskevan eurooppalaisen innovaatiokumppanuuden puitteissa. Se osoittaa, miten EU voi auttaa jäsenvaltioita helpottamalla parhaiden käytäntöjen vaihtoa, tutkimalla ja testaamalla uusia ratkaisuja ja edistämällä teknistä ja sosiaalista innovointia.

Teemavuoden 2012 ansiosta aktiivinen ikääntyminen on saatu vankasti mukaan Euroopan tason ja monien jäsenvaltioiden toimintapoliittiseen ohjelmaan osana monialaista ja useat eri sidosryhmät mukaan kokoavaa toimintamallia. Tätä kehitystä on pidettävä yllä. Vahva sukupolvien välinen solidaarisuus, joka on ominaista Euroopan yhteiskunnille ja sosiaaliturvajärjestelmille, voidaan väestön ikääntyessä ja budjettien tiukentuessa säilyttää vain siten, että edistetään aktiivista ikääntymistä sen kaikissa muodoissa.

[22] COM(2013) 83 final, 20. helmikuuta 2013.

[23] COM(2012) 83 final.

[24] Ks. tutkimus, jolla tuetaan tietotekniikkaa ja ikääntymistä koskevaa sosiaalisen suojelun komitean hanketta Long Term Care Strategies for Independent Living of Elderly People, jonka toteuttivat EY/YTK/IPTS. http://is.jrc.ec.europa.eu/pages/EAP/eInclusion/carers_ICTAGE.html